

УДК 342.34

П. В. Куфтирєв
кандидат юридичних наук,
докторант Інституту законодавства Верховної Ради України

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА СВІТОГЛЯДНІ КОНЦЕПТИ ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ У РОБОТАХ ТЕОРЕТИКІВ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність дослідження електронної демократії зумовлена кардинальними змінами, які нині відбуваються в українському суспільстві. Подальший розвиток технологій у ХХІ ст. висунув нові форми реалізації конституційних прав громадян за допомогою специфічного технологічного інструментарію, вплив якого досить мало вивчений у юридичній літературі.

Поняття «електронна демократія» (е-демократія) є настільки ж складним, наскільки і багатограним та суперечливим. Під цим явищем розуміють подекуди настільки онтологічно різні речі, що привести їх до єдиного знаменника видається досить складним науковим завданням.

І якщо пряма форма демократії як предмет наукових досліджень здебільшого досліджена у наукових доробках юридичної спрямованості, то щодо е-демократії змушені, на жаль, констатувати, що юридична наука адекватно не відповідає на ті виклики, які ставить перед нею сучасне життя і розвиток технологій. Е-демократія як предмет наукових досліджень знайшла своє місце у політологічних, соціологічних, філософських науках, навіть у кібернетичі, де активно розробляють тематику, пов'язану із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у політичному житті, проте ґрунтовних, фундаментальних, академічних досліджень поняття е-демократії з погляду її кореляції у правовідносинах у вітчизняній правовій науці нині бракує. Звичайно, можна вести мову про єдність права і політики, що має кантіансько-гегелівські витоки і своїм походженням сягає греко-римської класичної парадигми, але майже повне ігнорування (за винятком одиничних робіт) вітчизняними конституціоналістами проблематики е-демократії навряд чи свідчить про таку єдність. Вочевидь, що одним із завдань конституційно-правової доктрини на сучасному етапі є не тільки фокусування уваги законотворця на прогалинах і недоліках у забезпеченні електронних форм демократії та пояснення причин утворення таких прогалин чи колізій, а й реалізація креативного потенціалу доктринального конституціоналізму з тим, щоб розробляти, ініціювати, пропонувати правові механізми, засоби і процедури гарантування захисту демократичних свобод і принципів демократії електронними формами. Іншими словами, мова має вестись не тільки про академічне обґрунту-

вання готових світоглядних концепцій е-демократії, запропонованих політологами і соціологами, а й про представлення власних юридичних концептів розвитку демократичного режиму, оскільки конституційно-правова наука володіє величезним потенціалом, доробками й унікальним інструментарієм щодо дослідження демократії з погляду її кореляції у правовідносинах як явища юридичного порядку.

Подібно до того, як поняття «демократична легітимація» Макса Вебера поступово ввійшло у юриспруденцію із соціологічно-політологічних наук і нині стало частиною категорійного апарату юридичної лексики, зокрема й міжнародно-правових актів європейського права, так і поняття е-демократії із тенет кібернетички було залучене у політологію і соціологію, звідки сьогодні активно проникає у правову сферу.

Сучасні розробки у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ) справили вплив на політичну науку, на сучасних філософів і соціологів, які стали конструювати майбутні моделі розвитку інформаційного суспільства. Таким чином, акцент дискусій у ХХІ ст. перемістився із сутнісних, онтологічних досліджень демократії, типологізації демократії переважно у сферу вироблення алгоритмованих послідовностей її забезпечення. Питання сутності демократії, її змісту, переваг і недоліків нині вже поволі перестає бути темою найгостріших наукових дискусій і викликати непорозуміння. Переваги демократичного режиму над авторитаризмом і тоталітаризмом у ХХІ ст. уже не потребують ані додаткової аргументації, ані скрупульозних досліджень, вони стали наочними із самої практики розвитку демократичних країн, які демонструють усьому світу переваги своєї системи і для добробуту громадян, і для почуття свободи та гідності. Водночас актуальними стали питання механізмів забезпечення демократії, винаходу адекватного інструментарію реалізації демократичних принципів та ідеалів, здійснення комплексу організаційних, науково-технічних, інституційних та правових заходів забезпечення демократичних прав громадян на участь в управлінні державою. Як зазначив М. Хілберт, оскільки характер демократичних процесів базується виключно на координації зв'язків інформаційних потоків, які можуть бути відцифровані, ідея «електронної демократії» не є

надуманою. Готовність індустрії програмного забезпечення і суспільства інвестувати у цю галузь стає вирішальним чинником інтернетифікації у демократичному процесі [1].

Результати науково-технічного прогресу запропонували цілий арсенал телекомунікаційних прийомів і засобів адекватного відображення волевиявлення громадян та прозорих механізмів верифікації такого волевиявлення. Технологічний аспект забезпечення демократії стає усе більш актуальним питанням міждисциплінарних досліджень на зрізі соціології, політології, кібернетики, правознавства, фізико-математичних наук. Електронні форми демократичного волевиявлення відкривають надзвичайні можливості залучення найширших мас населення до управління державою з тим, щоб голос кожного громадянина був врахований під час прийняття важливих рішень державного і суспільного життя, а запит кожного громадянина знаходив би адекватне реагування з боку відповідних органів державної влади.

Світоглядно-філософськими передумовами розвитку ідей е-демократії стали гіпотези теоретиків постіндустріального суспільства, які почали розроблятися у другій половині ХХ ст. Сутність цих ідей зводиться до наявності зсувів і перетворень у суспільних відносинах під впливом технологій. Зокрема, класик постіндустріалізму Деніел Белл вважав, що під впливом того, що машинні технології перетворились на інтелектуальні, відбулася трансформація політичної системи. У своїй роботі 1973 року «*Майбутнє постіндустріальне суспільство. Досвід соціального прогнозування*» учений висунув концепцію переходу західного суспільства з індустріальної епохи у постіндустріальну, хоча самого терміна «постіндустріальне суспільство» ще на той час Д. Белл не розкривав [2].

Теорії постіндустріалізму набули поступово розвитку і нової якості. Окрім Д. Белла, їх розвивали А. Кумарасвами, А. Пенті, Д. Рісмен, Дж.К. Гелбрейт, Р. Арон та ін. Одним із найвідоміших і найпопулярніших фундаторів теорії постіндустріального суспільства є Елвін Тоффлер із його концепцією третьої хвилі, на якій ми зупинимось пізніше.

Найбільшого поширення серед концепцій, що продовжували ідеї постіндустріалістів, набула концепція інформаційного суспільства, яка згодом і стала живильним середовищем для розвитку ідей е-демократії. Термін «інформаційне суспільство» виник у середовищі японських учених Тадао Умесао, Хаясі Юдзіро, Йенедзі Масуда та ін. Хоча у науковій літературі пострадянських країн здебільшого стверджується, що авторство належить виключно Х. Юдзіро чи Й. Масуда, але це не зовсім правильно, оскільки кожний із зазначених авторів незалежно один від одного свого часу опе-

рував такою категорією у своїх роботах. Також вважається, що сама ідіома вперше була вжита у публічній дискусії між Тадао Умесао і Кісьо Курокава. Усіма зазначеними дослідниками було сформульовано теорію інформаційного суспільства (情報社会 – *joho shakai*) та введено у науковий обіг поняття «інформатизація» (*joho-ka*), «комп'ютеризація», «інформаційна індустрія» (*joho sangyo*) [3]. Між тим, авторство може належати й американському теоретику-економісту австрійського походження Фріцу Махлупу (Fritz Machlup), який оперував категорією суспільства інформаційної економіки [4].

Сутність інформаційного постіндустріального суспільства зводиться до того, що вирішальну роль у розвитку відіграє не промисловість (індустрія), а інформація; розвинені країни виробляють лише інтелектуальний інформаційний продукт, а індустрія поступово витісняється у менш розвинені країни. Ідеї інформаційного суспільства активно розробляти такі відомі теоретики, як М. Порат, Т. Стоун'єр, Р. Карц, М. Кастелльс, Дж. Несбі, С. Нор, А. Мінк, С. Постер, У. Дж. Мартін, Л. Карвалікс та ін¹.

Особливо слід відзначити внесок у розробку концепції інформаційного суспільства голови інституту інформаційного суспільства Йенедзі Масуди (増田米二), який він виклав у книзі «*Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство*» (1983 р.) [5]. Й. Масуда вважав, що інформаційна епоха, яку принесли з собою комп'ютерна технологія і засоби комунікації, не просто справить значний соціально-економічний вплив на сучасне індустріальне суспільство, вона потягне за собою суспільні зміни такого масштабу, що викличуть трансформацію сучасної системи у повністю новий тип людського суспільства, тобто в інформаційне суспільство [5, с. 29].

Окрім того, Й. Масуда був одним з авторів документа «План інформаційного суспільства: національна стратегія до 2000 року», представленого на затвердження уряду Японії Інститутом розробки використання комп'ютерів (JACUDI) у 1972 р. Цей план розроблявся спочатку як програмний документ з інформатизації японського суспільства (тобто суто з практичною, утилітарною метою – навчити пересічних громадян навичок володіння комп'ютером), а згодом перетворився у дороговказ зі створення нової моделі суспільних відносин, що визначив обличчя сучасної Японії.

У 80-х рр. ХХ ст. соціолог Деніел Белл провів конвергенцію понять постіндустріальне та ін-

¹ Див., наприклад: Porat M. The Information Economy: Development and Measurement / M. Porat, M. Rubin. – Wash., 1978 ; Stonier T. The Wealth of Information / T. Stonier. – L., 1983 ; Katz R.L. The Information Society: An International Perspective / R.L. Katz. – N.Y., 1988.

формаційне суспільство у своїй книзі «Соціальні рамки інформаційного суспільства» і запропонував вважати «інформаційне суспільство» новою сутністю категорії постіндустріального суспільства [6]. За прогнозами Д. Белла, у майбутньому сторіччі вирішального значення для економічного і соціального життя набуває становлення нового соціального устрою, який ґрунтується на телекомунікаціях [6, с. 330].

Соціологічні конструкції постіндустріального інформаційного суспільства стрімко набували поширення і ставали предметом міжнародної уваги – як на рівні ООН та її організацій, так і на рівні інших міжнародних інституцій. Будучи об'єктом міжнародного регулювання, правові засади інформаційного суспільства входили у юрислексику міжнародних документів, а звідти імплементавались у національне законодавство багатьох країн у вигляді програмно-правових документів, стратегій, основ, нормативних концепцій створення інформаційного суспільства на рівні окремих держав, на кшталт зазначеного японського Плану інформаційного суспільства.

Так, на міжнародному рівні держави – лени ООН під час проведення в Женеві 10–12 грудня 2003 р. першого етапу Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства ухвалили «Декларацію принципів побудови інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті», якою було звернуто увагу на необхідність використання ІКТ для розвитку людства. 4 січня 1999 р. на 53 сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято Резолюцію № 53/70 «Досягнення у сфері інформатизації і телекомунікації в контексті міжнародної безпеки». 27 березня 2006 р. Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № A/RES/60/252 17-го травня оголошено Міжнародним днем інформаційного суспільства. У директивах Європейського Союзу у 1990-х рр. досить часто використовувалось поняття «інформаційне суспільство» (наприклад: Директива № 98/34/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС «Про процедуру надання інформації у галузі технічних стандартів та регламентів, а також правил надання послуг в інформаційному суспільстві»), а на рівні ЄС діє Європейська комісія з програм інформаційного суспільства. У 1994 р. Європейська комісія розробила План дій європейського шляху до «інформаційного суспільства» [7].

У Всесвітній доповіді ЮНЕСКО 2005 р. «До суспільства знань» (Towards knowledge societies) ставиться питання про перехід до нової форми суспільства – від інформаційного суспільства до суспільства знань, оскільки інформаційне суспільство базується лише на досягненні технологій, тоді як суспільство знань передбачає більш широкі соціальні, етичні та політичні параметри [8].

Одним із найважливіших документів міжнародного права у сфері розвитку інформаційного суспільства є «Хартія глобального інформаційного суспільства», яка була прийнята лідерами «вісімки» найбільш розвинених держав світу в Окінаві 22 липня 2000 р. (так звана Окінавська хартія). Згідно з положеннями цієї Хартії (п. 2) сутність стимульованої інформаційно-комунікаційними технологіями (ІТ) економічної і соціальної трансформації полягає у її здатності сприяти людям і суспільству у використанні знань та ідей. Інформаційне суспільство, як його розуміють автори Хартії, дає змогу людям використовувати свій потенціал і реалізовувати свої прагнення. У Хартії підкреслюється, що ІКТ мають слугувати досягненню стійкого економічного зростання, підвищенню суспільного добробуту та стимулюванню соціальної згоди, повної реалізації потенціалу в галузі укріплення демократії.

Без сумніву, е-демократія є продуктом концепції інформаційного суспільства, поняття якого знайшло своє відображення у міжнародних документах, тобто інформаційне суспільство та електронна демократія набули рис юридичних понять, що врегульовані відповідними правовими формами і є не тільки абстрактною академічною соціологічною категорією. У вищезазначеній Доповіді ЮНЕСКО досить чітко простежуються рівні функціонування ідеї: «філософія – стратегія – політика – право» [9, с. 1261]. Таким чином, філософська ідея у програмному документі набуває нормативності, юридичного виразу та подальшого нормативного закріплення. Правознавці вирізняють такі форми буття права: світ ідей – ідея права, світ знаків – правові норми, світ взаємодії між суб'єктами – правове життя [10]. Із наведеного вбачається, що електронна демократія як явище правового життя нині перебуває на етапі переходу зі стадії ідеї права у стадію втілення у норму права і, таким чином, впливу на правовідносини.

На ґрунті програмних міжнародних документів на регіональному і національному рівні затверджуються власні політичні документи інформаційного суспільства.

Так, у 2000 р. у Японії приймається Закон про формування передового інформаційного і телекомунікаційного мережевого суспільства. У тому ж році Рада з розвитку інформаційних технологій при Кабінеті Міністрів Японії приймає план розвитку інформаційної інфраструктури під назвою «Стратегія інформаційно-технологічного розвитку країни» (або «Інформаційна Японія»). Зазначеним стратегічним планом було передбачено якнайшвидший розвиток законодавства щодо ІКТ, реалізацію програми «Е-уряд», розвиток ІКТ у різноманітних сферах, забезпечення доступу якомога ширших верств населення до Інтернету, підготовку кваліфікованого персоналу

для роботи в умовах електронного суспільства тощо. Вже станом на 2006 рік Японія, реалізуючи зазначену Стратегію, вийшла на перше місце у світі з інформатизації суспільства і при цьому пристосувала принципи ІКТ-законодавства до національних особливостей [11, с. 130]. Зазначений факт є досить вагомим аргументом для дискусії стосовно проблеми втрати національної ідентичності у зв'язку з розвитком ІКТ.

Іншим характерним прикладом є Швеція, де Закон про інформаційні технології було прийнято у 1996 р., а у 1998 р. було проведено масштабну суспільну реформу, зокрема і у сфері науки та освіти, з метою інформатизації суспільства; було створено Шведське агентство із суспільного управління (Statskontoret). У Фінляндії аналогічний програмний документ було прийнято у 1995 р. – «Фінський шлях в інформаційне суспільство» (Finland's Way to the Information Society. The national strategy); у Німеччині – «Шлях Німеччини в інформаційне суспільство» (Germany's Way to the Information Society) у 1996 р. Протягом 90-х рр. ХХ ст. аналогічні конституційно-програмні документи було прийнято у більшості розвинених країн, які турбувалися про інформаційний розвиток своїх громадян. Було створено низку міжнародних організацій, діяльність яких спрямовувалась на сприяння побудові інформаційного суспільства: Information Society Forum, European survey of the Information Society (ESIS) [12].

Водночас у працях радянських учених 1970–1980-х рр. та пострадянського періоду концепція інформаційного суспільства, на жаль, досліджувалася досить побіжно і переважно з критичного або описового погляду [13–15]. Відзначимо лише доробки останніх років радянського періоду, коли ідеологічні рамки значно послабшали: Р.Ф. Абдєєва, Г.Т. Артамонова, А.І. Ракітова. Вочевидь, це пояснюється ідеологічною заангажованістю радянської науки, квінтесенцією якої була теорія класової боротьби як рушійної сили соціального прогресу.

В умовах, коли всі соціальні і правові явища сприймаються крізь призму боротьби класів і презюмується відсутність соціальних протиріч у соціалістичному ладі, а будь-які впливи технологій на зміну системи правовідносин оголошувалися буржуазними явищами, що не мають вирішальної сили для радянського ладу, спостерігається значний брак правових і конституційно-правових досліджень правовідносин інформаційного суспільства радянського періоду і початкової стадії пострадянського періоду. Тому передумови становлення е-демократії не могли бути об'єктом конституційно-правових досліджень у галузі радянського будівництва, а фрагментарні згадування про вплив науково-технічної революції на правовідносини не утворили значущої правової

концепції, яка б справила вплив на сучасний український конституціоналізм. Окрім того, слід врахувати той об'єктивний факт, що концепт е-демократії з'явився значно пізніше, вже після розпаду СРСР. А.В. Петухова констатує відсутність фундаментальних досліджень у сфері трансформації галузевого права під впливом інформаційних технологій [12]. Е.Я. Баталов також засвідчує, що спроби теоретичного осмислення запровадження ІКТ у політику та їхній вплив на демократичний процес поки що відстають від практики – і у Сполучених Штатах, і у решті світу. У розгалуженій літературі, присвяченій феномену Інтернету та інших комунікаційних технологій, публікації, які стосуються використання їх у політиці, посідають доволі скромне місце, а серйозних теорій чи цілісних концепцій узагалі допоки немає [16, с. 360].

Вчення В.І. Вернадського про ноосферу, на наш погляд, було б спекулятивним визнавати ідеологією інформаційного суспільства та передумовою е-демократії, оскільки у такому разі й ідеї Клода Анрі де Сен-Сімона необхідно було б визнати передумовою появи концепції інформаційного суспільства, а від них спуститися до Ф. Бекона і Т. Кампанелли та інших передвісників наукової технократії і так до історичної безкінечності. Нині нараховується кілька десятків концепцій, що пояснюють трансформацію суспільних відносин під впливом технологій. Але, на наш погляд, поняття е-демократії є виключно конкретним, із часовими межами появи. У нашому розумінні це явище пов'язане виключно з розвитком комп'ютерних ІКТ.

Такий стан речей має свої як позитивні, так і негативні риси в контексті розвитку доктрини е-демократії в Україні. З одного боку, у нас відсутній вітчизняний теоретичний доробок у сфері конституційних фундаментальних основ е-демократії, тому вітчизняний законотворець під час побудови основ законодавства змушений спиратися на світоглядні концепції виключно західних (зокрема, японських) дослідників. Це пояснює обставину того, що у цій статті ми майже не використовуємо світоглядні джерела радянських і українських учених через їх брак, а спираємося переважно на відомі роботи вищезгаданих дослідників. К.А. Калюжний констатує, що яскравих вітчизняних робіт, які здатні становити конкуренцію західним за своєю ґрунтовністю, поки немає; до останнього часу зусилля сучасних учених зводилися до творчого опрацювання зарубіжних дослідників [17, с. 3].

З іншого боку, у такий спосіб Україна позбавлена ідеологічного обтяження та спадщини правової ментальності минулих періодів і здатна реціпіювати готові законодавчі і конституційно-правові конструкції е-демократії найкращих світових взірців і моделей як Сходу (Сінгапур, Японія, Гонконг), так і Заходу (Великобританія, США, Естонія).

Таким чином, дослідження передумов становлення концепту електронної демократії дозволяє більш глибоко зрозуміти її правову природу та витоки становлення, а отже, виробити адекватні механізми впровадження електронних технологій у механізми реалізації конституційних прав.

Література

- Hilbert M. Comment on the Financing Aspect of the Information Society for Developing Countries / M. Hilbert // The World Summit on the Information Society in Reflection, ITI, Information technologies and International Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mitpress.mit.edu/catalog/item/default.asp?tid=15616&ttype=6>.
- Bell D. The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting / D. Bell. – N.Y. : Basic Books, Inc., 1973. – 334 p.
- Савинцева М.И. Правовое регулирование информационно-телекоммуникационной сферы и направлений развития информационного общества Японии / М.И. Савинцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.telecomlaw.ru/articles/Savin_japantelecom.html.
- Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States / F. Machlup. – Princeton, 1962. – 188 p.
- Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. – Wash. : World Future Soc., 1983. – 244 p.
- Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Д. Белл ; сокращ. перев. Ю.В. Никуличева // Новая технократическая волна на Западе / под ред. П.С. Гуревича. – М., 1988. – 455 с.
- Європейський шлях до інформаційного суспільства. План дій. Брюссель, 19 липня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.
- К обществу знания. Всемирный доклад ЮНЕСКО. – Париж : Изд-во ЮНЕСКО, 2005. – С. 19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>.
- Бунина В.Г. От информационного общества к обществам знания: международные документы об управлении в сфере образования / В.Г. Бунина // Право и управление. XXI век. – 2008 – № 2(7). – С. 1260–1264.
- Третьякова О.В. Медиатизация правовой жизни общества: pro et contra / О.В. Третьякова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://jf.spbu.ru/upload/files/file_1346927620_6255.pdf.
- Савинцева М.И. Информационное общество и основы правового регулирования и развития информационно-телекоммуникационной индустрии в Японии / М.И. Савинцева // Япония. Ежегодник. – М., 2008. – № 37. – С. 126–147.
- Петухова А.В. Трансформация отраслевого права в эпоху информационного общества / А.В. Петухова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=8226238.
- Вачнадзе Г.Н. Агрессия против разума: информационный империализм / Г.Н. Вачнадзе. – М. : Политиздат, 1988. – 271 с.
- Волкова И.В. Информационный империализм и борьба за духовную деколонизацию Африки (80-е гг.) / И.В. Волкова // Научно-информационный бюллетень. – М. : Ин-т Африки АН СССР, 1987. – № 9. – 52 с.
- Дзэконова Л.И. Информационный империализм и борьба за новый международный информационный порядок в странах Западной Африки (1976–1981 гг.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л.И. Дзэконова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 21 с.
- Баталов Э.Я. Проблема демократии в американской политической мысли XX века (из истории политической философии современности) / Э.Я. Баталов. – М. : Прогресс-Традиция, 2010. – 376 с.
- Калужный К.А. Трансформация политической системы под воздействием новых информационных технологий : автореф. дис. ... канд. полит. наук / К.А. Калужный ; Гос. ун-т управления. – М., 2004. – 22 с.

Анотація

Куфтырев П. В. Суспільно-політичні та світоглядні концепти передумов формування електронної демократії у роботах теоретиків постіндустріального суспільства. – Стаття.

Статтю присвячено актуальним питанням розвитку і формування політико-правових уявлень про електронну демократію як особливий політико-правовий режим форми держави. Проаналізовано основні підходи і концепції теоретиків постіндустріального суспільства, які стали базисною передумовою для появи концепції електронної демократії, вивчено вплив ідей інформаційного суспільства як середовища для формування електронної демократії.

Ключові слова: демократія, електронна демократія, інформаційне суспільство, постіндустріальне суспільство, політико-правовий режим держави.

Аннотация

Куфтырев П. В. Общественно-политические и мировоззренческие концепты предпосылок формирования электронной демократии в работах теоретиков постиндустриального общества. – Статья.

Статья посвящена актуальным вопросам развития и формирования политико-правовых представлений об электронной демократии как особом политико-правовом режиме формы государства. Проанализированы основные подходы и концепции теоретиков постиндустриального общества, которые стали базовой предпосылкой для появления концепции электронной демократии, изучено влияние идей информационного общества как среды для формирования электронной демократии.

Ключевые слова: демократия, электронная демократия, информационное общество, постиндустриальное общество, политико-правовой режим государства.

Summary

Kuftyriev P. V. The socio-political and philosophical concepts of e-democracy prerequisites formation in the works of theorists of postindustrial society. – Article.

Article is devoted to the development and formation of political and legal ideas about e-democracy as a special political and legal regime of state forms. There are analyzed the basic approaches and theoretical concepts of postindustrial society that have become the baseline condition for the emergence of the concept of e-democracy, studied the influence of the ideas of the information society as a medium for the formation of e-democracy.

Key words: democracy, e-democracy, information society, post-industrial society, political-legal regime of the state.